

Tussen Grand Rapids en Groningen

Een briefwisseling tussen twee kuyperianen, 1914-1924

Inleiding

Beschrijvingen van het milieu van de Afscheiding tussen de breuk met de Nederlandse Hervormde Kerk in 1834 en het jaar 1892 (toen de meerderheid van de ‘christelijke gereformeerden’ opging in de Gereformeerde Kerken in Nederland) zijn niet zelden nostalgisch van toon. Dit lijkt tenminste het geval in de historiografie van stad en provincie van Groningen, het gebied waar de Afscheiding zoals bekend in 1834 begon. Klassieke publicaties op dit terrein als die van J. Wesseling roepen een aansprekend beeld op van geloofs-overgave, van bewuste onderschikking van de eigen wil aan de Bijbel en de belijdenisgeschriften uit de calvinistische traditie.¹ Een gevolg van deze benadering is dat het beeld van de afgescheidenen nauw verbonden is geraakt met dat van kerk. In iets mindere mate geldt dat voor de beroepspraktijk van deze ‘kleine luyden’. Hun interactie met het hoger onderwijs blijft zo onderbelicht, uitgezonderd dan de theologie. De verbinding tussen levensbeschouwelijke zuiverheid en geestelijke wereldmijding is recentelijk nog weer gelegd door zowel Harm Veldman² als – in Amerika – door Marvin Kamps.³

Bestaat er bij deze protestantse auteurs een neiging om de afgescheiden geschiedenis los te koppelen van de algemene cultuur, die neiging blijkt ook in omgekeerde richting te bestaan. Kijken we naar de hieronder te bespreken universiteitsstad Groningen, dan is er van ‘seculiere’ zijde eveneens sprake van een neiging om geloof en wetenschapsbeoefening strikt te onderscheiden. Op zijn minst hebben die gebieden niets met elkaar te maken. Vaak wordt ook de indruk gewekt dat ze gewoon strijdig zijn met elkaar, en dat er een keus gemaakt dient te worden voor het een óf het ander.⁴ De tendens is daarmee duidelijk: insiders en outsiders neigen ertoe om orthodoxe versies van het protestantisme in de negentiende eeuw op te vatten als een fenomeen dat losstond van de wetenschapsbeoefening van die tijd.

¹ Cf. J. Wesseling, *De Afscheiding van 1834 in Groningerland* 3 (de classis Groningen van de Afgescheiden Kerken), Groningen 1978.

² H. Veldman, *Hendrik de Cock (1801-1842) op de breuklijnen in theologie en kerk in Nederland*, diss. TUK, Kampen 2009.

³ M. Kamps, 1834. *Hendrik de Cock's return tot he true church*, Jenison 2014. Besproken door Rolf van der Woude, ‘Geschiedenis als zelfbevestiging’, in: DNK 83 (december 2015), 77-81.